

Referat från Värmländska Ingenjörsföreningens studiebesök 1 oktober 2019 på Svenska Rayonfabrikens Museum i Älvenäs.

Evenemanget hade rönt stort intresse bland våra medlemmar. Så stort att besöket dubblerats (1 och 2 oktober) totalt nästan 40 anmälningar.

Värd för besöket var Kenneth Bryntesson, f.d. produktionschef på Rayonfabriken. Kenneth var verksam 34 år på fabriken och dessutom med i det gäng som träffas i den f.d. Konsumbutiken en gång i veckan för att ta hand om historien runt den industriella verksamheten i f.d. Nors kommun.

Bakgrund

Från Nors hembygdsförenings hemsida:

Vår historia börjar 1941 då andra världskrigets avspärningar gör att Sveriges textilindustri står still på grund av materialbrist. Även Bobinfabriken i Vålberg drabbas och verksamheten ligger nere.

KF och de svenska textiltillverkarna, totalt 166 st, går samman och beslutar sig för att råda bot på bristen. Man skall starta en cellulfsfabrik. Ullen ska ersätta den bomull och ylle som tidigare importerats.

Från Wikipedia:

*Det amerikanska handelsnamnet **rayon** (bildat av ray, stråle) inregistrerades 1924 som ersättning för silke. Rayon användes första gången 1912 i strumpor och sedan 1916 i hela plagg.*

Konstsilke är en gammal benämning på rayon. Benämningen konstsilke fick det eftersom det liknade naturfibern silke.

Om fabriken från Wikipedia:

Kooperativa förbundet (KF) anlade en fabrik för tillverkning av viskos. Syftet med fabriken var att skapa en inhemsk produktion av syntetmaterial eftersom landet under andra världskriget var avspärrat och utrikeshandeln var starkt begränsad. Vid anläggningen tillverkades först rayonsilke och senare även rayoncord för användning i bildäck.

KF kom att äga hälften av bolaget och privata intressen ägde resten. Staten garanterade driften med hjälp av beställningar till företaget. Under hela anläggningens drift var arbetsmiljön dålig och personalomsättningen var därför hög. 1959 köpte KF ut de andra intressenterna och efter att ha diskuterat olika alternativ, bland annat samgående eller försäljning, byggde man 1966 en nylonfabrik intill rayonfabriken. Genom detta förfarande hoppades man få kontroll över den svenska marknaden. Företaget hade som flest anställda, cirka 1 500 personer, i mitten av 1960-talet, men den internationella konkurrensen var svår och 1975 lade man ner satsningen på nylontillverkning.

Samma år stoppades tillverkningen av rayoncord eftersom däcktillverkarna gick över till stålcord istället för textiltcord. 1976 var antalet anställda cirka 800. 1977 var företaget nästan konkursmässigt, men Överstyrelsen för ekonomiskt försvar gick in och tills vidare garanterade fortsatt drift. Driften minskade dock gradvis och i slutet av

1980-talet hade fabriken cirka 300 anställda. KF sålde fabriken och 1993 tog företaget Hebi Health Care över med hjälp av Refaat El-Sayed. 2004 lades den sista delen av verksamheten ned. Under 2009 revs fabriken och vid rivningsarbetet eldhärjades delar av anläggningen

Historia:

- 1942 Beslut att bygga fabriken i Älvenäs. Fabriken ritas av KFs arkitektbyrå
- 1943 Fabriken byggd. Tog ett år! I slutet av besöket fick vi se en film om beslutsprocessen när det bestämdes att fabriken skulle byggas i Älvenäs. **Här har dagens politiker/byråkrater mycket att lära.** Fabriken byggd med enbart svenskt maskineri
- 1949 Gökhöjden byggs. Företaget ägde, anställda fick hyra. 600 pers. bodde här.
- 1949 Cordfabriken byggs
- 1965 – 1975 Nylonfabrik i drift
- 1985 Modalfabrik byggs. Modalfibern är extra stark
- 1988 Fabriken köps av Andersson i Ystad
- Älvenäs var först i världen med klorfri fiber (massa från Borregaard) på 1990-talet. Älvenäs samarbetade därefter med Domsjö för en bättre massa. Domsjö levererade då 100ton/d med järnväg vilket räddade järnvägen till Älvenäs.
- Nov 1992 Konkurs. Konkursförvaltaren driver fabriken vidare
- April 1993 Refaat- El -Sayed köper fabriken
- 2004 Fabriken stoppas

Situationen idag:

Industrihotellet ägs av Andersson i Ystad

Hamnen ägs av Abrahamsson i Bäckhammar

Nybyggda fabrikslokaler ägs av Rölandaprodukter som gör jordförbättringsprodukter. Fabriksområdet är fullständigt sanerat på ett föredömligt sätt.

Museet:

Carl-Axel Söderlund f.d. FoU chef visade ett bildspel om kemin runt viskosindustrin.

Detta avsnitt kommenteras av Lennart Stolpe (kemi är inte mitt område)

Efter bildspelet fick vi en guidad runvandring i museet. Bl.a. visades en samling av alla de produkter som Rayonfabrikens kunder tillverkade – imponerande!

VIFs ordförande tackade för ett fantastiskt studiebesök och överlämnade ett diplom och en minnesbok

Antecknat av
Göran Tidstam